

УДК 334.012.64:364.65

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2026-17-12>**Шапошников К.С.**

доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
віцепрезидент з наукової роботи та міжнародних зв'язків,
ЗВО «Університет трансформації майбутнього»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0640-9934>

Шапошникова І.В.

докторка соціологічних наук, професорка,
декан факультету психології, історії та соціології,
Херсонський державний університет, м. Івано-Франківськ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3897-7947>

Макар М.М.

аспірант,
Херсонський державний університет, м. Івано-Франківськ
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8971-2065>

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ У ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Статтю присвячено проблемі соціального підприємництва як механізму вирішення соціально-економічних проблем учасників російсько-української війни. У науковій статті висвітлено основні особливості соціального підприємництва як вектору розвитку підприємницьких ініціатив учасників бойових дій, розкрито сучасні тенденції функціонування соціального підприємництва в Україні. Через призму змісту соціального бізнесу в дослідженні визначено його ключові особливості (соціальна спрямованість, реалізація принципу соціальної відповідальності, інноваційність, розвиток підприємницьких ініціатив соціального спрямування). Автори зацентрували увагу й на перепонах розвитку соціального бізнесу серед учасників бойових дій, а саме: проблеми нормативно-організаційного підґрунтя, залучення фінансових ресурсів, дефіцит знань у процесі започаткування бізнесу та фахівців з соціального підприємництва. В статті розкрито яскраві приклади розвитку соціального підприємництва в Україні.

Ключові слова: соціальне підприємництво, учасники бойових дій, повоєнне відновлення, реінтеграція, російсько-українська війна, соціальні суперечності суспільно-економічного розвитку, прогалини державної соціальної політики.

Shaposhnykov Kostiantyn

HEI “University of Future Transformation”

Shaposhnykova Iryna

Kherson State University, Ivano-Frankivsk

Makar Mykhailo

Kherson State University, Ivano-Frankivsk

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS A MECHANISM FOR SOLVING SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF PARTICIPANTS OF COMBAT OPERATIONS DURING THE PERIOD OF POST-WAR RECOVERY

The article is devoted to the problem of social entrepreneurship as a mechanism for solving socio-economic problems of participants in the Russian-Ukrainian war, the development of entrepreneurial initiatives of war veterans in Ukraine. The scientific and theoretical and methodological basis of the scientific research was a set of general scientific, special and interdisciplinary methods, approaches, techniques and principles of scientific research. The purpose of the article is to determine the principles, factors and patterns of development of social entrepreneurship as an alternative to traditional forms of entrepreneurial activity. Clarification of positive external effects for society, in particular for solving socio-economic problems of participants in hostilities during the post-war recovery period and socio-economic results of social entrepreneurship, which provide additional prospects for the socio-economic development of society. The scientific article highlights the main features of social entrepreneurship as a direction of development of entrepreneurial initiatives of participants in the Russian-Ukrainian war, reveals modern trends in the functioning of social entrepreneurship in Ukraine, shows the prospects for the development of social entrepreneurship among participants in hostilities. Through the prism of the content of social business, the authors identified its key features, namely: social orientation, implementation of the principle of social responsibility, innovation, synergistic effect from the combination of the processes of professional adaptation of war veterans and the development of entrepreneurial initiatives of a social orientation. The authors also emphasized the obstacles to the development of social business among participants in the war, namely: problems of attracting financial resources, lack of knowledge and information in the process of starting a business, the problem of legislative consolidation of social entrepreneurship and veteran business. The article substantiates the historical continuity of the development of social entrepreneurship in Ukraine, namely, shows the

historical sources of development in the domestic territories, so the elements of social business were an important component of entrepreneurial culture in the domestic economic environment of the past. In this aspect, we should remember the significant and fruitful achievements of the creation of social enterprises on the initiative and under the patronage of Metropolitan of the UGCC A. Sheptytsky, the socially-oriented family business of Ukrainian entrepreneurs Tereshchenko, Symyrenko, Khanenko, and the extremely extensive Ukrainian cooperative movement.

Keywords: social entrepreneurship, combatants, post-war reconstruction, reintegration, Russian-Ukrainian war, social contradictions of socio-economic development, gaps in state social policy.

Постановка проблеми. З початком загарбницької війни російської федерації проти України постали завдання формування ефективної національної стратегії повоєнної відбудови. В останні роки загострення соціальних суперечностей суспільно-економічного розвитку, що виявилось у погіршенні рівня матеріального забезпечення соціально-ізолюваних та соціально-незахищених верств населення, а серед них зокрема й учасників бойових дій, та неспроможність державного управління швидко та ефективно реагувати на суспільні виклики актуалізувало завдання пошуку нових, більш релевантних інструментів розв'язання згаданих проблем. Як доречний інституційний механізм вирішення соціально-економічних проблем суспільства і відшкодування прогалин державної соціальної політики набуває поширення нова організаційна форма бізнесу – соціальне підприємництво (СП), основною метою якої є вирішення соціальних проблем бізнес-методами та забезпечення позитивних соціально-економічних змін у суспільстві.

Накопичений у міжнародній практиці позитивний досвід функціонування соціального підприємництва зумовлює потребу в ґрунтовному аналізі його ключових характеристик і соціально значущих зовнішніх ефектів, які формуються в результаті діяльності таких суб'єктів господарювання, а також у визначенні пріоритетних векторів державної соціальної політики, орієнтованої на заохочення та підтримку розвитку соціального підприємництва. У цьому контексті актуалізується необхідність вивчення проблеми механізму вирішення соціально-економічних проблем учасників бойових дій у період повоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням соціального підприємництва в цілому займалися такі українські вчені, як Н. Супрун, О. Кіреєва, О. Голубка, А. Свинчук, А. Корнецький, М. Гончарова, В. Назарук, Н. Гусак, А. Туманова та інші. Питанню реінтегрування ветеранів російсько-української війни присвячено наукові розвідки дослідників Н. Нагорної [5], О. Сороківської [6], О. Мосій [6], Т. Кужда [6] та інші. Однак чимало питань щодо соціального підприємництва як інструменту реінтеграції учасників бойових дій в умовах повоєнної відбудови потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є визначення принципів, факторів та закономірностей розвитку соціального підприємництва як альтернативи традиційним формам підприємницької діяльності. З'ясування позитивних зовнішніх ефектів для суспільства, зокрема для вирішення соціально-економічних проблем учасників бойових дій у період повоєнного відновлення та соціально-економічні результати соціального підприємництва, що надають додаткові перспективи для соціально-економічного розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завданням соціального підприємництва є цілеспря-

моване створення додаткової соціальної вартості, що виявляється у вирішенні або пом'якшенні соціальної ситуації, підвищенні рівня життя. Соціальна місія виявляється через наступні параметри: створення соціального ефекту; зміна існуючого небажаного соціального стану на більш бажаний; скерування отриманого прибутку на соціальні цілі; корпоративна культура, що формується на етичних принципах, які поділяють і реалізують у своїй діяльності всі члени організації [9].

Різниця між соціальним підприємництвом і традиційним бізнесом у відсутності прямих бенефіціарів, кінцевих вигодонабувачів діяльності СП окрім окремих соціальних груп, на користь вирішення проблем яких спрямовується дохід СП, а й суспільства в цілому, оскільки розв'язання проблем сприяє нівелюванню соціальних суперечностей та створення сталої соціальної екосистеми. Соціальний бізнесмен прагне мінімізувати соціальні проблеми та максимізувати соціальну вартість та суспільні вигоди, критерієм створення цінності у цьому підприємстві є не прибуток, а позитивні соціальні трансформації. При цьому соціальні підприємці, на відміну від звичайних бізнесменів, націлені на довгострокову соціальну віддачу від інвестицій та довготривалий, стабільний результат.

Зазвичай, особливістю СП є те, що воно реалізується у непопулярних для традиційного бізнесу сферах та ринкових секторах, проте діяльність СП у цих сферах створює додаткові можливості за рахунок використання раніше не задіяних у суспільному виробництві ресурсів і тим самим створює конкурентні переваги для соціальних підприємств [9].

До поширення соціальної підприємницької діяльності спонукає неспроможність ринку та держави вирішувати певні соціально-економічні проблеми суспільства, високий рівень соціальної ізолюваності окремих груп населення, розрив у доходах та можливостях різних соціальних груп, соціалізація бізнесу та розвиток корпоративної соціальної відповідальності.

У таких країнах як Бельгія, Хорватія, Данія, Франція, Італія, Люксембург, Польща, Португалія, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Велика Британія функціонують спеціальні політики, що охоплюють великий діапазон програм та інструментів підтримки та популяризації розвитку СП. Проте змісти й масштаби різних національних традицій урядової підтримки соціального бізнесу досить різняться, спільним для них всіх є визначення соціального підприємництва як інноваційної форми соціально-економічної діяльності, що поєднує соціальну місію з підприємницькою функцією та ґрунтується на принципах сталої самоокупності підприємства та усвідомлення того, що СП створює не лише комерційну, а й значну соціальну цінність. Пріоритетною місією переважної більшості СП у світовій практиці є забезпечення умов для працевлаштування, а отже і подолання рівня соціального відчуження для

уразливих груп населення, зокрема й учасників бойових дій. Вивчення світових здобутків становлення та розвитку соціального підприємництва, а також можливостей його застосування на українських теренах є корисними з огляду на євроінтеграційні прагнення України.

З початку XXI ст. в Україні соціальне підприємництво почало свій розвиток і факторами його поширення стали дійсне безсилля ринку та інституційна неспроможність держави вирішувати частину соціально-економічних проблеми суспільства, що призвело до погіршення соціального захисту населення, спричинило високий рівень соціальної ізольованості суспільства й розрив у доходах різних соціальних груп. Разом з тим, причиною активізації розвитку соціального бізнесу послужило активне формування громадянського суспільства, поширення різних соціальних ініціатив.

В Україні з 2014 р. ситуація із розвитком соціального підприємництва суттєво змінилася, за 2014–2017 рр. кількість СП зросла вдвічі [9]. Економічна та політична нестабільність, посилена в період російсько-української війни, стала причиною активізації волонтерства, базуючись на якому почали розвиток більш сталі бізнес-інституції, скеровані на вирішення соціально-економічних проблем уразливих категорій, в тому числі ветеранів війни.

Як зазначає вітчизняна дослідниця соціального підприємництва Н. Супрун [9] метою створення значної частини СП (38%) є працевлаштування соціально вразливих груп населення, зокрема й учасників бойових дій, власне ці СП створюють інституційний фундамент та надають змогу щодо організації та забезпечення інклюзивної зайнятості. Приблизно 22% СП створено з метою забезпечення матеріальної підтримки та розв'язання соціальних проблем уразливих груп населення. Водночас ще 5% таких суб'єктів спеціалізуються на наданні медичних послуг цим самим категоріям, унаслідок чого зазначені три групи СП у сукупності формують близько 65% їх загальної кількості. Як видно, соціальні послуги для найбільш уразливих категорій громадян, які мала б безоплатно забезпечувати державна служба соціального захисту, мимоволі надають приватні бізнесмени.

У зв'язку з тривалою широкомасштабною війною росії проти України в майбутньому очікується надзвичайне навантаження на соціальну сферу, так як вже нині ця галузь надмірно забюрократизована. Слід розв'язати проблему пристосування системи соціального забезпечення до реальних потреб учасників бойових дій. Одним із подібних механізмів є соціальний бізнес як вид підприємництва, що орієнтується на подальшу професійну самореалізацію учасників бойових дій після повернення в цивільне життя.

Умови, що склалися на сьогодні в Україні, дозволяють спрямувати бізнес ініціативи ветеранів російсько-української війни у сферу підприємництва (малого та середнього), розвиваючи їх економічні здібності через підтримку громадських організацій, органів влади, навчальних установ, маючи на меті забезпечення ефективного підприємництва [6, с. 140].

Для своїх підприємств українські соціальні бізнесмени переважно вибирають такі форми господарювання як: фізична особа-підприємець, підприємство об'єднання громадян, товариство з обмеженою від-

повідальністю, громадська організація, благодійний фонд. Кожна з цих форм має свої відмінності у побудові органів управління, організації процесу управління та ступені впливу стейкхолдерів на процеси прийняття рішень.

Через повномасштабну агресію РФ на Україну багато виробничих потужностей підприємств втрачено. Міністерство у справах ветеранів розробило програму адаптації ветеранського бізнесу до поточних умов, і саме СП виступає механізмом взаємодії влади-бізнесу-суспільства, значна частина доходів від цього бізнесу йде на вирішення соціальних проблем [7].

Відсутність нормативно-правового визначеного статусу СП у вітчизняному законодавстві значно ускладнює їх функціонування та суспільне визнання. Перспективним напрямком створення та розвитку законодавчої бази щодо соціального підприємництва в Україні є удосконалення організаційно-правового регулювання процесів створення, діяльності та ліквідації соціальних підприємств, а також врахування можливих некомерційного і комерційного статусів соціальних підприємств [1, с. 71]. До того ж, існує нагальна необхідність розробки ефективного законодавчого забезпечення урядової підтримки реінтеграції ветеранів війни шляхом застосування такого інструменту як СП, адже наразі немає чітко виписаного і утвердженого механізму підтримки цих громадян через сприяння відкриттю та веденню такого виду бізнесу.

Однією з ключових перешкод розвитку СП в Україні залишається висока вартість фінансових ресурсів і ускладнений доступ до них для малих підприємств, а також відсутність цілісної системи підготовки спеціалістів у цій сфері. Навчальні дисципліни з соціального підприємництва представлені лише в окремих закладах вищої освіти, що зумовлює дефіцит практикоорієнтованих фахівців і галузевих експертів.

Подекуди вважають перепоною в розвитку згаданого виду бізнесу відсутність національних традицій СП. Але слід зазначити, що окремі елементи СП були важливою складовою підприємницької культури у вітчизняному господарському середовищі минулого. Так, в цьому аспекті слід пам'ятати про значний та плідний доробок створення соціальних підприємств за ініціативи та під патронатом Митрополита УГКЦ Андрея Шептицького [10], соціально-орієнтований родинний бізнес українських підприємців Терещенків, Симиренків, Ханенків [4] та багатьох інших, розгалужений кооперативний рух на українських теренах [2]. Досвід вітчизняних практик показує, що СП відроджується на основі історичних традицій та сучасних запитів суспільства.

Прикладом успішної діяльності СП є мережа «Pizza Veterano». Перший заклад відкрив Л. Осталяцев у Києві в 2016 році, тоді він повернувся з передової і зрозумів, що ветеранам важко влаштуватися на роботу, тому вирішив відкрити власну справу. Завдяки чому ветерани отримали нові робочі місця, а згодом й можливість відкривати власну справу та розвивати підприємництво.

Так, наприклад, у Івано-Франківську піцерію відкрили Я. Вакалюк і В. Жақун (побратими з добровольчого підрозділу «Азов»), тут можна «підвісити» піцу, якою згодом пригостять донорів крові, тут діють знижки для ветеранів та патрульних поліцейських.

Простір закладу доступний для маломобільних людей, а також для батьків з дитячими візочками.

СП “Pizza Veterano” разом з ГО “Eleos-Ukraine” створили «Соціальне бюро Ветерано», що допомагає ветеранам російсько-української війни адаптуватись до цивільного життя. Підтримала цей проєкт програмна ініціатива «Громадські ініціативи нової України» Міжнародного фонду «Відродження». МФ «Відродження» поступово підтримує громадські ініціативи, що допомагають учасникам бойових дій соціально адаптуватись до цивільного життя. У «Соціальному бюро Ветерано» військові можуть звернутись за консультацією до психолога, навчитися бізнесу та знайти підтримку серед побратимів.

Висновки із проведеного дослідження. В Україні значущість СП зростає в контексті завдань повернення учасників бойових дій до цивільного життя; СП може сприяти створенню придатного середовища для розвитку бізнесу, підтримувати активну громадську позицію його учасників, інноваційність, солідаризм. Ключовою передумовою ефективного становлення й подальшого розвитку СП в Україні має стати державна підтримка цієї сфери, насамперед через законодавче визначення правового статусу соціального бізнесу та закріплення

базових норм його функціонування. Відсутність чіткої нормативно-правової бази істотно ускладнює розвиток СП та стримує реалізацію його потенціалу. Водночас результативна діяльність соціальних підприємств можлива лише за умови формування суспільної доктрини, заснованої на принципах корпоративної соціальної відповідальності. Адаптація використання КСВ як фундаментальної стратегії розвитку соціального бізнесу сприяє чіткому визначенню його цілей і принципів, а також налагодженню системної взаємодії з різними групами заінтересованих сторін.

З огляду на спроможність соціального підприємства долати низку соціально-економічних викликів, зокрема у сфері інклюзивної зайнятості, ресоціалізації, адвокації та зменшення стигматизації уразливих груп населення, зокрема учасників бойових дій, цей вид підприємницької діяльності може розглядатися як дієвий інструмент зниження соціальної напруженості, посилення соціальної згуртованості та розширення можливостей інклюзивної зайнятості. У результаті це сприяє підвищенню загальної економічної ефективності та формуванню потенційних конкурентних переваг як для соціально вразливих груп і суб'єктів бізнесу, так і для суспільства загалом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Голубка О.Я., Біланіч Л.В. Аналіз правової бази розвитку соціального підприємництва в Україні і Євросоюзі та її порівняння. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Економіка*. 2016. Вип. 2 (48). С. 66–73.
2. Дідківська Л.В. Українська кооперативна традиція як феномен солідаризму. *Проблеми розвитку третього сектора та соціально-орієнтованої економіки в Україні і світі*: збірник наукових праць учасників Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції. 2021. (м. Полтава, 21 – 30 березня 2021 р.). Полтава: ПУЕТ. С. 41–44
3. Кіреєва О.Б. Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2011. Вип. 2 (6). URL: [www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf)
4. Кудласевич О.М. Українські джерела теорії підприємництва. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2014. 256 с.
5. Нагорна О. Як ветерану АТО почати власний бізнес. Паролі, явки, ставки, приклади успіху. URL: https://texty.org.ua/fragments/79560/Jak_veteranu_ATO_pochaty_vlasnyj_biznes_Paroli-79560
6. Сороківська О.А., Мосій О.Б., Кужда Т.І. Відкриття власної справи як шлях соціально-економічної адаптації ветеранів АТО. *Інноваційна економіка*. 2017. № 526 (69). С. 139–144.
7. Сотула О.В. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки. *Ефективна економіка*. 2013. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1988>
8. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : посібник / А.А. Свинчук, А.О. Корнецький, М.А. Гончарова, В.Я. Назарук, Н.Є. Гусак, А.А. Туманова. Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. 188 с
9. Супрун Н.А. Напрями та перспективи розвитку соціального підприємництва. *Підприємництво в Україні: історико-інституційний аналіз*: монографія / за ред. д.е.н. В.В. Небрата. Київ, 2019. С. 501–512.
10. Супрун Н., Бойко І. Соціальне вчення митрополита Андрія Шептицького як чинник економічного піднесення Галичини (кінець XIX – початок XX ст.). *Історія народного господарства та економічної думки України*, 2019. № 52. С. 98–120.

REFERENCES

1. Holubka O.Ya., Bilanych L.V. (2016). Analiz pravovoi bazy rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini i Yevrosioiuzi ta yii porivniannia [Analysis of the legal framework for the development of social entrepreneurship in Ukraine and the European Union and its comparison]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu: seriia: Ekonomika – Scientific bulletin of Uzhhorod University: series: Economics*, 2 (48), pp. 66–73 (in Ukrainian).
2. Didkivska L.V. (2021) Ukrainska kooperatyvna tradytsiia yak fenomen solidaryzmu [Ukrainian cooperative tradition as a phenomenon of solidarity]. *Problemy rozvytku tretoho sektora ta sotsialno-orientovanoi ekonomiky v Ukraini i sviti: zbirnyk naukovykh prats uchasyukiv Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi onlain-konferentsii*. (m. Poltava, 21 – 30 bereznia 2021). Poltava: PUET, pp. 41–44. (in Ukrainian).
3. Kirieieva O.B. (2011). Sotsialne pidpriemnytstvo yak instrument derzhavnoi sotsialnoi polityky [Social entrepreneurship as a tool of state social policy]. *Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka – Public administration: theory and practice*, 2 (6). Retrieved from [www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf) (in Ukrainian).
4. Kudlasevych O.M. (2014) Ukrainski dzherela teorii pidpriemnytstv [Ukrainian sources of entrepreneurship theory] Kyiv: Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine. (in Ukrainian)
5. Nahorna O. (n.d.) Yak veteranu ATO pochaty vlasnyi biznes. Paroli, yavky, stavky, pryklady uspihku [How an ATO veteran can start their own business. Passwords, turnouts, rates, examples of success]. Retrieved from https://texty.org.ua/fragments/79560/Jak_veteranu_ATO_pochaty_vlasnyj_biznes_Paroli-79560 (in Ukrainian).

6. Sorokivska O.A., Mosii O.B., Kuzhda T.I. (2017). Vidkryttia vlasnoi spravy yak shliakh sotsialno-ekonomichnoi adaptatsii veteraniv ATO [Starting one's own business as a way of socio-economic adaptation of ATO veterans]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 5–6 (69), 139–144 (in Ukrainian)

7. Sotula O.V. (2013) Sotsialne pidpriemnytstvo yak innovatsiina model rozvytku ekonomiky [Social entrepreneurship as an innovative model of economic development]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*. No 4. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1988>.]

8. Svynchuk A.A., Kornetskyi A.O., Honcharova M.A., Nazaruk V.Ya., Husak N.Ye., Tumanova A.A. (2017). Sotsialne pidpriemnytstvo: vid idei do suspilnykh zmin [Social entrepreneurship: from an idea to social changes]. Kyiv: TOV “PIDPRYIE MSTVO “VI EN EI” (in Ukrainian).

9. Suprun N.A. (2019) Napriamy ta perspektyvy rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva [Directions and prospects for the development of social entrepreneurship.]. Za red. d.e.n. V.V. Nebrat. *Pidpriemnytstvo v Ukraini: istoryko-instytutsiyni analiz: monohrafiia* [Entrepreneurship in Ukraine: Historical and Institutional Analysis: Monograph]. Kyiv, pp. 501–512.

10. Suprun N., Boiko I. (2019) Sotsialne vchennia mytropolita Andreia Sheptytskoho yak chynnyk ekonomichnoho pidnesennia Halychyny (kinets KhKh – pochatok KhKh st.) [The social teachings of Metropolitan Andrey Sheptytsky as a factor in the economic rise of Galicia (late 19th – early 20th centuries)]. *Istoriâ narodnogo gospodarstva ta ekonomichnoi dumki Ukraïni – History of the National Economy and Economic Thought of Ukraine*. Vol. 52. pp. 98–120. (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 21.01.2026

Дата прийняття статті: 10.02.2026

Дата публікації статті: 27.02.2026